

Signe Lagzdiņa

JĀNIM SPROĢIM – “ZELTA MIKROFONS” PAR MŪŽA IEGULDĪJUMU

Hofmaņa lomā, 1983

Tikko nosvinēta 70 gadu jubileja, un Jānis Sproģis (1944) saka: “Neticami, ka laiks pagājis tik ātri. Zinu, ka esmu strādājis, bet jūtu, ka jāsāk strādāt.”

Saņemta mūzikas ierakstu gada balva “Zelta mikrofons 2014” par mūža ieguldījumu, un Jānis Sproģis saka: “Vai tad šādas balvas nepasniedz pēc nāves? Tikai tad taču redz, vai tas ieguldījums bijis vērtīgs. Bet es vēl dzīvs!”

Jāņa Sproģa vārdā nosaukta rododendru šķirne. Un viņa vārdu, šķiet, zina visi – ziedu audzētāji, klasiskās mūzikas pārstāvji un arī tie, kuri neklausās operas vai kameramūzikas koncertus, bet dod priekšroku šlagermūzikas hitiem. Kuram gan, izdzirdot Jāņa Sproģa vārdu, neieskanas galvā dziesma “Bez mīlestības nedzīvojiet”?

Jānis Sproģis – izcils, neaizvietojamais liriskais tenors, atstāts ar nelielu aizvainojumu izjūtu... Nenovērtēts? Nesaprasts? Pat nevajadzīgs?

VISU LAIKU GRIBĒJU DZIEDĀT

Jāņa Sproģa māti ar sešiem bērniem 1949. gadā izsūta uz Sibīriju, tēvu pirms tam apcietina, piespriež viņam nāvessodu, ko pēc tam nomaina ar 25 gadiem izsūtījumā. Drausmīgs laiks, nav ko ēst un

dzert, un mugurā vilkt. Lai arī nopietnākas dziedāšanas atmiņas saistās tieši ar Sibīrijas laiku, ir skaidri zināms, ka Jānis dziedājis jau pirms tam. Viņš pats ar smaidu atceras kulšanas svētkus, kad triju gadu vecumā dziedājis dziesmu “Atceries, meitenīt, birztalu kluso”. Patiesi visu laiku gribējies dziedāt.

1956. gadā Sproģu ģimene atgriežas Latvijā, dzimtajā Kuldīgas pusē. Divpadsmitgadīgais Jānis Sproģis arī atgriežoties vēlas turpināt dziedāt, taču atklāj, ka, lai mācītos par **istu** dziedātāju, jāpagaida vēl daži gadi. Kuldīgas mūzikas skola piedāvā obojas spēli, kas palīdz izkopt gan elpu, gan muzikalitāti, bet ballītēs talkā nāk klarnete. “Čīnk čīnk čīnk, uba pa dūpadapa,” ar liksmu prieku Jānis Sproģis atceras jautro muzicēšanu un uzsver, ka “tas ir tas labākais, ka ļauj sev attīstīties visdažādākajos virzienos.” Turpinā arī dziedāt – ir Kuldīgas kultūras nama galvenais solists (repertuārā estrādes mūzika, sākumā tā šķiet daudz vilinošāka).

Kad Kuldīgas mūzikas skolas diploms kabatā, Jānis Sproģis dodas uz Liepājas mūzikas vidusskolu, kur divus gadus apgūst vokālo mākslu pie Imanta Vanaga. Seko iesaukšana armijā, un pēc tam 1969. gadā Sproģis uzsāk mācības Jāzepa Vītola Latvijas Valsts konservatorijā – sākumā Aleksandra Viļumaņa klasē, pēc tam Kārļa Zariņa vadībā. Piecu gadu laikā operas klasē nodibinās ciešs kontakts ar Leonīdu Vīneru, un viņa vadībā mācības noslēdzas ar Verdi operas “Traviata” iestudēšanu, kur Jānis Sproģis dzied Alfrēdo un Elga Brahmane – Violetu. Pēc tam valsts eksāmens, kurā pelnītā piecinieka vietā Sproģis saņem četrinieku, jo profesori teikuši – nē, nē, pieci viņam nevar likt, viņam slikta uzvedība.

JS: “Kuram tenoram ir laba uzvedība?”

Labā uzvedība vai slikta, bet ieguldītais darbs un vēlme dziedāt – nesamērojama. Kā pats atzīst, absolvējot konservatoriju, viņam palicis neizkopts balss vidusreģistrs.

Sproģis ar lielu apņēmību klausās un analizē atzītu dziedātāju skaņuplates, pievēršot uzmanību tam, kas notiek ar pārejas skaņām, mēģina atdarināt, uzreiz pielietot praksē un saprast, kas der pašam.

JS: “Ja ir galva, tāda metode der.”

AIZIEŠANA UN ATGRIEŠANĀS

Pēc konservatorijas beigšanas Jānis Sproģis dzied operā no 1974. gada 15. jūnija līdz 1975. gada 20. martam, pēc tam aiziet, un pēc vairākiem gadiem seko triumfējoša atgriešanās. Aiziešanas iemesls – dziedātājs nav apmierināts ar atalgojumu un attieksmi. Pats sāk neapmeklēt mēģinājumus – skaidrs, ir jāiet prom. Dažus gadus par Jāni Sproģi – nekādu ziņu. Viņš strādā Ventspils mūzikas vidusskolā, un 1979. gadā operā atgriežas izcils tenors.

Intervijā Dacei Geruļskai (“Zvaigzne”, 1983) Jānis Sproģis stāsta: “Ja tagad man jautā, kā tikt pie labas balss, es saku – padzīvo piecus gadus Ventspilī... Katru dienu vienā stundā izņemu 10–12 dažādu komponistu operārijas. Tas attīstīja izturību, ļāva izvairīties no vienmuļības.”

Lūk, ieskats “Literatūras un Mākslas” 1980. gada. 21. marta numurā, kur Vija Briede apraksta Sproģa atgriešanos: “Pagājušajā sezonā atsākās skatuves gaitas. Ar Antiņu, Alfrēdo, pēc tam Ļenski. Tas bija negaidīts vokālais pārsteigums, kādu viņš mums sagādāja gan

Foto no Jāņa Sproģa personiskā arhīva, Rolands Fogis, Edmunds Goldšteins, Egons Kera, Laimonis Blodnieks

ar savu līdzeno kantilēnu, gan skanīgajām augšām un galvenais – muzikalitāti šajos skatuviskajā ziņā vēl ļoti bīklajos tēlos. Tiem, kas uz skatuves ar šiem tēliem nebija paspējuši iepazīties, Jāņa Sproģa uzvara Alfrēda Kalniņa starppubliku vokālistu konkursā [1979. gada] decembrī nāca kā zibens: no kurienes? kāpēc? Tāpēc, ka bija viss – dotības, skola, gribasspēks un darbs. Protams, arī pa to laiku pienākušie 35 gadi ar intelekta rūdijumu, kas visu priekšnesumu liek pakļaut stingrai paškontrolei. Un tā – plaša operu un kamer-mūzikas lokā iepazīties ar Jāņa Sproģa lieglirisko *bel canto*, kas arī Alfrēda Kalniņa daiļradē bija atradis sev tikamu mājvietu un silti atraisījās dziesmās “Rīts”, “Tev”, “Mans namiņš”.

Arī laikrakstā “Cīņa” 1987. gada 13. jūnijā Diānas Spertāles rakstā šis konkurss pieminēts kā zīmīgs: “Īstu furoru izraisīja Jāņa Sproģa uzstāšanās Alfrēda Kalniņa simtgadei veltītā starppubliku vokālistu konkursa trešajā kārtā 1980. gadā.”

Pakavēsimies vēl nedaudz šajā Alfrēda Kalniņa vokālistu konkursā, jo tas Jānim Sproģim, šķiet, bijis liels atspēriens – tagad vai nekad. Lai kā arī būtu, sava deva kritikas sekoja arī pēc konkursa, tādēļ tagad vēl viens citāts no laikraksta “Padomju Jaunatne” (243. nr., 1979. gada 19. decembrī), vērtē Silvija Braže: “Kādi iespaidi radušies, klausoties konkursa laureātus? Protams, priecājamies par Jāņa Sproģa panākumu, viņam ir labas balss dotības, atzīstama vokālā tehnika. Ar vienkāršību un sirsnību dziedāja būtībai tuva A. Kalniņa solo dziesma “Mans namiņš”. Tomēr jāmin solista snieguma nestabilitāte (arī minētā darba atskaņojumā), ja salīdzinām viņa uzstāšanos konkursa trešajā kārtā un noslēguma koncertā, kurā ne visai veiksmīgo sniegumu noteica laikam gan atbildības izjūta, uzstājoties lielas auditorijas priekšā neierastos akustiskajos apstākļos. Izcīnītā uzvara ir atzīstams dziedāja panākums, un jācer, ka tā stimulēs rūpīgam turpmākajam darbam. Kopā ar solistu muzicēja pianists Tālvāldis Deksnis, izpelnoties apbalvojumu kā labākais koncertmeistars.”

Pēc atgriešanās uz Latvijas Nacionālās operas skatuves (1979–1986) Jānis Sproģis daudzus satricina un saviļņo ar perfekti izpildītām lomām: viņš dzied Ļenski (1979), Vašek (”Pārdotā ligava”, 1980), Vientiesīti (1981), Narabotu (”Salome”, 1981), Hofmani (”Hofmaņa stāsti”, 1982), Berendeju (”Sniegbaltīte”, 1983), Edgaru (*Lucia di Lammermoor*, 1985), grāfu Almavivu (1986) un daudzas citas lomas. Tajā pašā laikā Sproģis pievērsās arī operetei un, atceroties to, skanīgā un kuplā balsī nodemonstrē: “Dziirnavnieces tuuuvumā, / Kad mans vectēvs bij’ vēl jauns, / Teeev pieder mana sirds...”

Šajā laikā Jānis Sproģis arī sāk strādāt JVLMA, dzied izvērsta formas darbus. Dziedātājs atceras, kā viņu pēkšņi, kad jau notiek ieraksts, Imants Kokars pasauc iedziedāt Lūcijas Garūtas “Dievs, Tava zeme deg!”

JS: “Liels prieks bija strādāt ar diriģentiem, īpaši atceros maestro Kaijaku, kurš orķestrim teica, lai klausās, kā es dziedu, un iet līdz. Viņš man ļāva darīt, ko vēlos. Esmu priecīgs, ka bijusi iespēja strādāt ar labiem diriģentiem, tajā skaitā Aleksandru Viļumani, [Rihardu] Glāzupa kungu, Leonīdu Vīneru...”

Sproģis kļūst arvien pieprasītāks tieši lieldarbu laukā – ar dažādiem diriģentiem brauc gan uz Maskavu, gan Franciju, Itāliju, Somiju, Zviedriju un citām valstīm, uzstājas ievērojamās koncertzālēs. Baha “Augstā mesa”, Mocarta Litānija un Rekviēms, Haidna “Pasaules radišana”, Lista Rekviēms, Verdi Rekviēms, Taktakišvili “Ar Cereteli liru” u. c.

JS: “Un tad sākās kājas likšana priekšā. Maskavas, Vācijas un citu valstu teātri aicināja mani uz izrādēm, bet vadība saka – nē, nē, viņš nevar, pārāk jauns vai pārāk aizņemts. Un to es uzzinu pēc gada. Tad pēkšņi, kad ir uzaicinājums kaut kur citur, Rīgā tajā laikā saliek trīs četras izrādes pēc kārtas, un pārējais mēnesis brīvs. Kad rodas vairāki uzaicinājumi vienlaikus, vadība saka – ir taču jādalās, lai citi arī aizbrauc. Tad es sapratu, ka jāiet prom no operas, rakstiju iesniegumu, ka vēlos pāriet uz filharmoniju. Tā nevarēja, bija jāraksta, ka slim, – tas derēja. Tad es kā “slims” aizgāju.”

NO OPERAS UN FILHARMONIJU

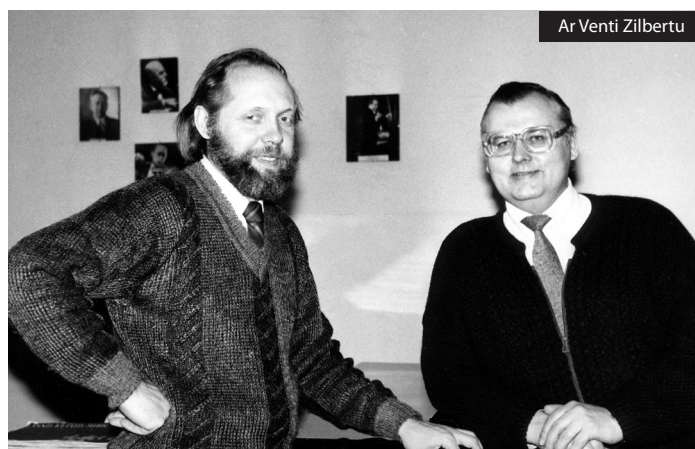
Pēc darba operā Jānis Sproģis kļūst par filharmonijas solistu. Daži uzskata, ka tas ir kritiens atpakaļ, bet kādēļ gan lai tā būtu? Šajā laikā ierakstu plaukti papildināti ar kvalitatīviem ieskaņojumiem, Sproģis turpina dziedāt operārijas, dzied kamer-mūziku, izvērsta formas darbus un ir visnotaļ pieprasīts mākslinieks.

JS: “Filharmonijā redzēju plašākas perspektīvas, iespējas intensīvāk strādāt. Te ir neizkoptāks darbalauks, tik daudz skaņdarbu, kas vispār nav atskaņoti, – ne republikā, ne visā mūsu valstī. Kamerdziedonim tāpat jāveido muzikāls tēls kā uz operas skatuves.” (“Cīņa”, 1987).

Kā kamerdziedonis Jānis Sproģis, manuprāt, bijis vēl izcilāks nekā operdziedātājs, atstātais ierakstu klāsts patiešām ir ļoti plašs (vairāk nekā tūkstoš ierakstu Radio fonotēkā, arī estrādē, ko labprāt neklausāties). To brīvību un vienkāršību, nesamākslotību, ko var dzirdēt īpaši latviešu solodziesmās un tautasdziesmās, grūtāk būs atrast operāriju ierakstos, bet, protams, tas ir cits formāts un citas prasības. Kamer-mūzikā operiskums ir atmests, un, kā Sproģis teiktu, “dzied dvēsele.”

Tieši kamer-mūzikā izpaužas jau studiju gados sākusies ilgu gadu sadarbība ar Venti Zilbertu, tolaik Radio un televīzijas pianistu. No latviešu mūzikas klāsta ierakstītas vairāk nekā 25 komponistu dziesmas. Ventis Zilberts saskaitījis, ka koncertmeistara ampluā pavadījis ap 150 dziedātāju, un, protams, katrs ir citāds.

Ventis Zilberts: “Ar Jāni bija ļoti viegli strādāt – viņam viegli padevās nodziedāt skaņdarbus, nebija jābaidās, ka ieelpas būs neloģiskā vietā vai neizturēs kādu garu noti. Un atšķirībā no citiem dziedā-

Ar Venti Zilbertu

tājiem ierakstos viņš bija ļoti vienkāršs (varbūt citi to pārmetuši, ka pārāk vienkāršs), bet man tas dabiskums un nepārspīlētā emocionalitāte vienmēr ir ļoti patikusi, tas ir labs līdzsvars starp racionālo un emocionālo. Sproģim bija reta īpašība, ka viņš spēja ar pirmo vai otro variantu ierakstīt ideāli, vienā vakarā esam ierakstījuši pat veselu albumu, tā bija milzu izturība un darbaspējas, ko Jānis kā dziedātājs rādīja. Viņš iepriekš varēja paredzēt, kas padosies un kas nē. Ja vajadzēja ierakstu procesā kaut ko palabot – tie bija sikumi. Man arī bija jābūt gatavam ar pirmo variantu nospēlēt ideāli. Ar citiem dziedātājiem zināju, ka būs vēl ceturtais, piektais mēģinājums, kas man dos iespēju piestrādāt arī pie savas spēles, bet ar Sproģi tā nebija. Tas mani disciplinēja, un šī spēja nospēlēt ar pirmo variantu ir ļoti noderīga koncertos. Mājās man glabājas ierakstu kopijas, un ja tagad, pēc divdesmit gadiem, paklausoties tos, nav kauns – tad tā tiešām ir ļoti augsta kvalitāte. Arī mēģinājumos vienmēr ir viegli sadarboties, tie pāiet lietišķi un bez jebkā lieka. Jānis, iespējams, nav stipri līdzsvarots raksturā – ir kādas skabardziņas, bet attiecībā uz dziedāšanu vienmēr iestājās harmonija. Dziedātāji parasti grib augšējām notīm uzlikt fermātas, bet viņš netiksminājās, viņam bija loģiskas interpretācijas, un tas mani uzrunāja. Esmu ievērojis, ka vienā un tajā pašā dziesmā, ko dziedājis Jānis un kāds cits, es nevilus vēlos sadzirdēt tās pašas izstrādātās nianses arī no citiem, bet viņi tām niansēm pārslid pāri – skan labi, bet jūtu, ka kaut kā pietrūkst.”

Vēlme dziedāt Jānim Sproģim nav apstājies nekad, arī tagad, kad vien ir iespēja, viņš uzdzied, vai tas būtu piemērs skolēniem, vai intervētajai, vai arī kāds koncerts.

SPROĢIM VAJADZĒJA NOŠU GRĀMATAS ROKĀ

Velta Skujiņa ("Ritums", 1993. gada 1. jūnijā): "Laikā, kad Latvijas viesi mūs mēģina aplaimot ar visādām ziņgēm, tautasdziesmu parodijām un tamlīdzīgu programmu, šis bija retais izņēmums, kad pasaules klases mēroga Latvijas dziedonis mums sniedza mūsu pašu veco klasiķu dziesmu koncertu. Koncerts bija pulcējis pilnu zāli klausītāju, neskatoties uz lietaino laiku un vēlo pēcpusdienu. Jānis Sproģis arī deva krāsainus noskaņojumus balsij, bet nošu grāmata, kuru viņš visu laiku turēja rokā, kaut kā sedza viņa personību un traucēja tiešo kontaktu ar publiku. Šī nošu grāmata ir viņa īpatnība, jo visas dziesmas viņš zināja no galvas un bija tās jau daudzas reizes dziedājis. Katram māksliniekam ir kāda sava raksturīga īpašība. Ir dziedoņi, kuri spēj dziedāt tikai atspiedušies pret klavierēm, citi turas pie sava kabatas lakata, kā pasaules slavenais tenors Pavaroti, utt. Sproģim vajadzēja nošu grāmatas rokā. .. Ilgi nebijām dzirdējuši tik augstvērtīgu koncertu, un aplausi nerimās. Mākslinieki arī neskopojās ar piedevām. Dzirdējām Arvida Žilinska [dziesmu] "Ziediņš", Leonīda Vignera "Saulainās acis", "Krēslā" un noslēgumā ar pacilātību un izjūtu Jāņa Norviļa "Latvietim" – "uz savu zemi atgriezies, uz savām istām mājām". Zālē valdīja liels saviļņojums, daudziem bija asaras acīs, un klausītāji piecēlās kājās, māksliniekus godinādami. – Garāmejojot Lija Veikina asarām acīs man jautāja: "Saki ko mēs te darām!?"

Lai arī nošu grāmatas rokā, Jānis Sproģis nespēja atstāt vienalīdzīgu klausītāju – vēl tikko mūzikas ierakstu gada balvas "Zelta mikrofons 2014" ceremonijā, saņemot balvu par mūža ieguldījumu, viņš ar humoru stāsta, ka reiz viņam gribējuši piešķirt Lielo mūzi-

Vientiesīša lomā, 1981

kas balvu, bet "viņš tak ar notīm dzied", un – nepiešķīra. Pēc tam demonstratīvi izvelk no krūšu kabatiņas lapiņu un nodzied fragmentu "Mazs bērniņš krustcelēs" no Zigmara Liepiņa rokoperas "Lāčplēsis", kas, protams, ir viena no Jāņa Sproģa "firmas zīmēm".

90. gadi bija pasaules apbraukāšanas laiks, sniedzot koncertus trimdas latviešiem tuvākās un tālākās pasaules malās – Ziemeļamerikā, Austrālijā, Skandināvijā un citur. Ventis Zilberts stāsta, ka abi ar gandarījumu atceras braucienus uz ASV un Kanādu, kur koncertus sniedza apmēram 20–30 latviešu centros.

Par koncertu Monreālā Zilberts stāsta: "Ar Jāni bijām vienojušies, ka uzstāsimies frakās, jo grezna, liela zāle, svinīgs koncerts. Un tad vakarā, ejot uz koncertzāli, Jānis izdomāja, ka vieglāk būs nevis nest savu smago koncerttērpu, bet pa tikko uzsnigušu sniezdziņu – vilkt. Sanāca tā, ka tad, kad esam sagērbušies, skatos – tas ceļš Jāņa frakai ir nācis par sliktu, jo aizmugurē izdilis caurums – gan maisam, gan frakai. Tagad – ko nu darīt? Diegu nav. Jānis sa-nervozējies. Beigās atradām risinājumu – uz skatuves viņš nāca ar lielu likumu, gar flīgeli, un, kad vajadzēja iet nost, Jānis atmuguriski

atkāpās un atkal eleganti ar lielu likumu nogāja no skatuves. Pēc koncerta kāda klausītāja nāca pateikties par skaisto koncertu un tad piebilda – man vēl vairāk patika, kā jūs bijāt noformējuši uzieshanu un noieshanu no skatuves. Beigās viss bija labi, bet tas bija liels satraukums kritisko trimdas latviešu priekšā."

VIENTIESĪTIS UN HOFMANIS

Skolas gaitas Jānis Sproģis sāka Sibīrijā, krievu skolā. Sākumā ar lasītprasmi neiet viegli, bet viņam ir ļoti labi atmiņa – mamma izlasa priekšā, un, aizejot uz skolu, viņš spēj dzirdēto atkārtot. Skolotājam vien atliek piebilst – grāmatu tak atver, kad lasi. Jau vēlāk, ap ceturto skolas gadu, kad lasītprasmes amats rokā, Jānis sāk "tīrīt" bibliotēkas, lasa visu pēc kārtas. Viņa rokās nonāk arī Aleksandra Puškina "Boriss Godunovs" (mazā Jāņa acīm – milzīga grāmata ar ilustrācijām, it kā pasaku grāmata). Kad tā izlasīta, prātā paliek Vientiesītis. Kad operā jādzied Vientiesīša loma, režisoram atliek parādīt vien to, kur jāstāv. Viss pārējais skaidrs.

Vija Briede žurnālā "Māksla" 1987. gada otrajā laidienā rakstā par Jāni Sproģi "Viņa balss aizskan tālu" raksta: "Ists pārsteigums bija Vientiesītis M. Musorgska operā "Boriss Godunovs". Patiesības tirradnis, pretstats caram, varai, intrigām Jāņa Sproģa atveidā sasniedza plašu vispārinājumu. Dziedājums un skatuves tēls izstaroja iekšēju mieru un apskaidribu. Ieraudzījām pārliecinošu "dieva doto", kam nav ko zaudēt, kam svešas bailes pateikt patiesību pat caram, morāli atbrūņojot to."

Savukārt 1985. gada 7. jūnija laikrakstā "Padomju Jaunatne" Uģis Vilciņš raksta: "Manuprāt, tas, ko Jānis Sproģis paveic šajā it kā nelielajā, bet bezgala sarežģītajā lomā, ir augstākā māksla – ar minimālām kustībām, muzikāli apbrīnojami izkoptu dziedājumu un savas viengabalainās personības starojumu vien panākt maksimālu iespaidīgumu. Izmocītā un nesaskaņā plosītā Krievija alkst miera, svešzemju iekarotāji pūlas sagrābt valsti, bet cara tronī kāpj slepkava – Boriss Godunovs. Kā citas pasaules cilvēks drūzmā parādījās Jāņa Sproģa Vientiesītis, sirsnīgs un tiešs. Palaidņa puikas aplaupīja šo bezgala labdabīgo nabadziņu. "Atņēma kapeiciņu!" – sāpīgi pārsteigts par cilvēku nelietību, dziedāja Jānis Sproģis, un klausītājiem nevilus sakāpa acīs asaras. Neparasti izjusto tēlu ievēroja ne tikai Rīgā vien. 1983. gadā kopā ar Lielā teātra solistiem Jānis Sproģis piedalījās "Borisa Godunova" ierakstā Centrālās televīzijas un Vissavienības Radio Lielā simfoniskā orķestra galvenā diriģenta Vladimira Fedosejeva vadībā. Ieraksta licences jau iegādājušās VFR un Japāna. Un visbeidzot *Estonia* teātris uzaicināja Jāni Sproģi ar četrām iestudētām lomām, arī Vientiesīti, doties līdzīgu māksliniekam uz viesizrādēm Zviedrijā. Jau pēc divām dienām zviedru preses izdevums *Dagens Nyheter* publicēja recenziju. Kritiķis Hanss Volfs rakstīja: "No igauņu dziedoņiem kā pašu galveno gribētu minēt Jāni Sproģi (ak, šī mūsu tautas pazišana! – U. V.) Vientiesīša lomā. Ainā pie Vasilija katedrāles, kas unikāla ar savu atbilstību oriģinālam, viņš panāca nevainīgu naivuma un pravietiska vērienīguma pilnīgu iespaidu."

Šajā Uģa Vilciņa rakstā arī paša Jāņa Sproģa teiktais: "Daudzi mūsdienu dziedoņi cenšas nevajadzīgi dramatizēt šo tēlu. Es dziedu izteikti liriskā manierē, tādējādi tēls kļūst vēl iespaidīgāks, viengabalaināks. Nevajag Vientiesīti meklēt atriebību, ļaunu prieku, tādas jūtas šim tēlam ir svešas. Musorgska mūzika ir apbrīnojami iespaidīga. Tā saņem mani pilnīgi savā varā, arī aktieriskā spēle noris pilnīgi it kā pati no sevis, ne manas gribas vadīta. Pēc izrādes netieku valā no neapprakstāmas, divainas izjūtas, tikai ap trijiem nakti sāku nomierināties."

Vēl kāda loma, kas daudziem asociējas ar Jāni Sproģi, ir Hofmanis no Žaka Ofenbaha "Hofmaņa stāstiem". Dzird sakām – grūti iedomāties labāku Hofmani par Jāni Sproģi. To raksta arī presē ("Zvaigzne", 1983): "No izrādes izrādē arvien pārliecinošāk. Bet tieši pēc Ž. Ofenbaha operas "Hofmaņa stāsti" izrādēm skatītājus visvairāk dzird jautājam: "Kad atkal dziedās Sproģis?" Šajā pašā rakstā Jānis Sproģis Dacei Geruļskai stāsta: "Hofmanis pagaidām ir mana visnozīmīgākā loma. Lai gan šī partija ir ļoti muzikāla, it kā

viegla, tā prasa profesionalitāti, pilnīgu atdevi. Jāprot atbrīvoties, toni veidojot, jājūt viss ķermenis. Hofmaņa dienā cenšos sevi "atslogot". Ja tas neizdodas, spēkus atgūstu, izmantojot psiholoģisko treniņu – pierunāju sevi 10 minūtes pagulēt. Slodzes ziņā Hofmanis ir līdzvērtīgs divām trim citām izrādēm, bet 2. cēliens atsver visu "Traviatu".

Kā ir šobrīd? Vai ir kāda mīļākā opera, mīļākais tēls?

Jānis Sproģis: "Tā skaistākā opera paliek nenodziedāta, es pie viņas netieku klāt. Bet es vēlos vēl dziedāt ierakstos, jo vērtība ir tajā, kas paliek. Un, protams, ir jāsaģatavo audzēkņi, lai viņi dzied vēl skaistāk."

Jāpiemin būtu arī Lielvārdis (rokopera "Lačplēsis") un "Pērļu zvejnieks", "Dzejnieks un nāra". Un vēl daudz kas cits.

MISIJA

Pedagoga darbs vienmēr ir līdzās. Sākumā – Ventspils mūzikas vidusskolā, pēc tam JVLMA, brīdis operā un, protams, privātsundās. Kādu laiku sanāk arī pastāvēt malā, sajūst, ka neesi pieprasīts, visi citi ir gudri, bet tad, pavērojot notiekošo, Jānis Sproģis pamana, ka kaut kas ir nepareizi... Rodas milzu spars un apņēmība mācīt, skolot jaunus spožus tenorus un soprānus, kuru Latvijā pietrūcis.

JS: "Ir jāzina sava misija, savs ceļš. Un es jūtu, es zinu, ka tas ir mans. Es māku dziedāt... un es varu jums iemācīt dziedāt, bet pareizi dziedāt – tā kā dvēselīte grib dziedāt, nevis spiest riklē, bet dziedāt. Dziedāt tā, kā māte šūpuļdziesmu dzied. Es gaidu tādus jauniešus, kas nav vēl televīzijas žūrijām izgājuši cauri, tādus, kas grib dziedāt, ir gatavi pārvarēt problēmas un pacelt Latvijas vārdu. Jo šeit ir mūsu mājas, un ir jādzied latviešu tautasdziesmas, jādzied latviešu komponistu dziesmas. Kad tas ir apgūts – tikai tad var pievērsties ārzemju mūzikai. Un galvenais, lai šeit, Latvijā, skan šis skanīgās balsis, ko vēlas klausīties cilvēki no ārzemēm. Tas būtu gods – sagaidīt ar kvalitāti. Tagad tas ir mans uzdevums – padarīt ko labu, bez nekādiem saukļiem. Es zinu, ka tas ir grūti... Kad pavasarī pirmais kuģītis iet cauri aizsalušai upei – nepatīk tam ledum, ka viņu lauž, bet tam ir jātiek pāri. Tā kā es tagad zinu, kur katrai skaņai jābūt, pats esmu to ar smagu darbu iemācījis, varu to iemācīt jebkuram. Pirms gada, kad operā četrus mēnešus pastrādāju, tad arī neļāvu jaunajiem dziedātājiem iet tālāk, kamēr nav izkopta viena skaņa. Tas nepatika, tāpēc daudzi aizlaidās prom. Bet tak jāstrādā. Kam der tas – *bravo, bravissimo*, priecāties par cilvēku, kurš dzied uz rikles. Nemāk tak tagad dziedāt – visi līdz mi, fa, un tad falsets... Es mācu pāriet visām kļūdām pāri, ir tūkstoš paņēmieni, kā to izdarīt, katram savs, bet es tam redzu cauri. Mācu tā, kā pats māku dziedāt, bet skolnieku mērķis ir dziedāt labāk, nekā dzied skolotājs, dziedāt tā, kā neviens pasaulē, jo sadzird tikai tos, kas dzied augstākajā kvalitātē. Un nedrīkst aizmirst dvēseli."

Jau pieminēto četru mēnešu pedagoga darbs Latvijas Nacionālajā operā, kas pārtrūka finansējuma trūkuma dēļ, bija aicinājums jauniešiem dziedātājiem papildināt savas prasmes. Šo iespēju, operas direktora Zigmara Liepiņa uzrunāts, izmantoja arī tenors Jānis Ķīrsis.

Jānis Ķīrsis: "Šis nodarbības nāca pašā laikā, jo tieši tajā brīdī man bija jādzied apjomīgāks itāļu opermūzikas repertuārs, kas līdz tam nebija nopietni darīts, šī mūzika prasa arī prāta pielietošanu (atšķirībā no mūzikliem vai pat senās mūzikas, kur dominē izdoma). To tad arī Jānis Sproģis mēģina iemācīt. Pirms tam man par šo mūziku nebija liela priekšstats, un šajos četros mēnešos tika

ielikts pamats. Protams, man pirms tam bijuši izcili pedagogi – Jānis Misiņš, Ieva Parša, Gundars Dziļums, Andželā Goba, Aira Rūrāne. Bet arī pieredze pie Jāņa Sproģa bija vērtīga. Te dominē vecā skola bez liekām demokrātijas izpausmēm. Viņš zina, kā vajag, viņam ir sava vīzija un viedoklis, un, ja tu tā nedarīsi, – ej mājās! Pieļauju, ka ir dažādi cilvēki, ar atšķirīgu redzējumu, un ir jābūt iztēlei, lai saprastu, ko Sproģis vēlas panākt. Daudzi mani kolēģi pēc pirmās nodarbības pārtrauca mācības, nesa-pratuši, ko Sproģis no viņiem prasa. Arī man tā no sākuma bija. Kopš studijām pie Sproģa droši var lietot frāzi – šis jau arī nemāk dziedāt, neviens nemāk isti

PAR MĪLESTĪBU

JS: "Galvenais – visiem būt patriotiem, mīlēt savu tautasdziesmu, savus dziedātājus, mīlēt savus bērnus. Lai mana dziedāšana nes sirdi siltumu, mīlestību, gaišumu... Un atcerieties, ka pavasaris sirdī ir arī ziemā un rudenī. Tas ir vienmēr, tikai mums jāapsēžas, jāaizver acis un jāpasmaida, tad būs labi. Jāpadomā par kaut ko labu. Par mīlestību."

dziedāt. Tomēr man tagad ir vieglāk atšķirt profesionālu dziedātāju no dabas bērna. Un ir ļoti svarīgi to saklausīt, jo tā var mācīties pats. Ja pirms gada klausījos – jā, labs dziedātājs, tad tagad spēju saklausīt vokālās nianšes, saprotu, kas ir labi un kas – nē. To Sproģis pamazām, it kā skrūvējot pa vienai skrūvītei, ir iemācījis. Viņš brīžam tiešām pāri visam vēlas savu pieredzi savlaikus atdot citiem, lai jaunie nepieļautu, iespējams, tās pašas kļūdas, ko viņš savulaik piedzīvojis. Katrā ziņā, lai dotos pie Jāņa Sproģa mācīties, ir jābūt gatavam viņa prasībām, nedrīkst kavēt nodarbību, un, ja kavē, vari iet mājās. Jābūt pacietīgam un galvenais – ar smaidu uz sejas."

Jānis Ķīrsis atzīst, ka no Sproģa palaikam var dzirdēt arī kādu skarbāku vārdu. Leonīds Vīgners mēdzis teikt – ja tevi lamā, tad zini, ka no tevis vēl kaut kas var iznākt. Šie vārdi arī pašam Jānim Sproģim studiju gados bijuši par uzmundrinājumu.

PATS VAINĪGS, KA GRIBU DZIEDĀT

Vēl kāds īstenojams plāns Jānim Sproģim ir solokonterti visās Latvijas katoļu un luterāņu baznīcās, kur ir ērģeles. Pirmie izmēģinājuma koncerti notika 1998. gada martā, un klausītāju pulks bijis ļoti plašs.

JS: "90. gados man radās ideja, ko vēl tagad gribu turpināt, – sniegt koncertus visās Latvijas baznīcās. Sāku solokontertu ciklu "Dievs, paliec klāt", sākumā ar ērģelnieku Tālvāldi Deksnī, mežradznieku Arvīdu Klišanu, pēc tam pievienojās vijolnieks Jānis Bulavs un citi. Līdz šim brīdim esmu sniedzis ap 100 koncertu. To gribu turpināt. Vēl es tagad rīkoju koncertus, kur atbrauc Eduards Čudakovs uzdziedāt, spēlē Ventis Zilberts un citi... Man prātā arī ieskaņojumi. Ir ierakstītas visas Emīla Dārziņa dziesmas – ne tikai ar klavieru vai ērģelpavadījumu, bet ar simfonisko orķestri. Gribu ierakstīt vēl Vitolu – piecas dziesmas ar ērģelēm, kuras neviens nav iedziedājis, visas Vīgnera dziesmas gribēju ierakstīt, Mocarta koncertārijas, kas tenoram ir tikai deviņas... Bet finansējuma trūkst, nevienam nevajag. Stulbums... Laikam jau pats vainīgs – negribētu rakstīt, nebūtu problēmu."